

Dr.Ö.Mert Denizci*

Bilişim Toplumu Bağlamında İnternet Olgusu ve Sosyopsikolojik Etkileri

Özet

İletişim ve bilişim teknolojilerinin büyük bir süratle günlük hayatımızda çeşitli dönüşümlere yol açtığı günümüzde, internet teknolojisi de yeni bir iletişim ortamı olarak hayatımıza girmiştir. İnternetin, hayatımıza kattığı birçok olumlu hususun yanı sıra toplumsal ve bireysel bazda çeşitli olumsuz etkileri de ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada internet tabanlı toplumun oluşum sürecine, sanal etkileşimin bireysel ve toplumsal etkilerine kısaca değinilmeye çalışılacaktır. Ayrıca bu yeni oluşan toplumda insanlığı bekleyen ve halen maruz kaldığı çeşitli dönüşümler eleştirel bir perspektifle ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler

İnternet, Bilişim toplumu, Sosyopsikolojik etki, Siber alem

* Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi
omdenizci@marmara.edu.tr

Abstract

While communication and information technologies rapidly cause various changes and transformations in our daily life in contemporary world, Internet technology itself has also taken an important place in these circumstances. However from one side Internet has many positive impacts on our lives, but on the other it has many negative effects sociologically and individually. In this paper, it is aimed at mentioning the transformation of Internet-based society and the sociological effects of virtual interactions on both individual and society as a whole. Furthermore it will be also criticised. In this paper, that in this newly changed society, the various transformations which human-beings face currently and may be affected in the future more deeply.

Key Words

Internet, Information Society, Sociopsychological impact, Cyberspace

Giriş

Endüstri sonrası toplum, post modern toplum, ađ toplumu, bilişim toplumu, her nasıl adlandırırırsak adlandıralım, dünya 20.yy.'ın ikinci yarısından itibaren teknolojik anlamda çok ciddi gelişmelere sahne olmuş ve birbirinden çarpıcı teknolojik gelişmeler işığında iletişim dünyası da bundan fazlasıyla nasibini almıştır. Askeri bir projeden ortaya çıkmasına rağmen dünyanın en özgürlükçü dağıtım ağlarından biri olan internet, insanlığa önemli açılımlar sunmuş ve bu muazzam dağıtım ağı ile birçok temel ürün ve sektör bir değişime, ve sonrasında da dönüşüm içine girerek insanlığı toplumsal ve bireysel anlamda derinden etkilemiştir. Gerçekten muazzam bir gelişme halindeki dünyada hiç kimse gelecekte neler olacağından emin olamamaktadır. Hatta çoğu kimse interneti yirminci yüzyılın bitiminde ortaya çıkan yeni küresel düzenin bir işareti olarak tanımlamaktadır. Internet, küresel ve yerel olan arasındaki sınırları belirsizleştirerek iletişim ve etkileşimde yeni kanallar açarak ve giderek daha fazla günlük için çevrim içinde halledilmesini sağlayarak, günlük yaşamın sınırlarını dönüştürmektedir. Diğer yandan, her ne kadar toplumsal dünyayı keşfedebilmenin yeni ve heyecanlı fırsatlarını sunuyorsa da internet insan ilişkilerinin ve toplulukların altını oyma tehdidini taşımaktadır. Bu çalışmada internet tabanlı toplumun oluşum sürecine ve sanal paylaşımın bireysel ve toplumsal etkilerine kısaca değinilmeye çalışılarak bu yeni oluşan toplumda insanlığı bekleyen ve halen maruz kaldığı çeşitli dönüşümlerle eştirel bir perspektifle ele alınacaktır.

Bilişim Toplumu ve Toplumsal Değişim

Internet, iletişim teknolojileri sayesinde mil-

yonlarca insan ve bilgisayarını birbirine bağlayan, fiziksel mekandan bağımsız sanal bir iletişim, ticaret, bilgi, eğlence ve paylaşım ortamıdır. Internet sayesinde sınırlar ortadan kalkmakta ve bilginin özgürce paylaşıldığı yeni toplum ortaya çıkmaktadır. Sanal ortamın dünyanın dört bir yanından milyonlarca kullanıcıyı coğrafi uzaklıkları yok sayan bir şekilde bir araya getirmesi sonucu küresel bir köyün meydana geldiği söylenmektedir. (Pacaman, 2008) Küresel köy denmesinin nedeni kullanıcıların bu ortamda mesafeleri tanımaksızın bir aradaymışçasına bulunmaları, köydeki imece kültürünün bir benzerinin bu ortamda da yaşanıyorması ve ayrıca sanal dünyanın kendi kültürünü, dilini ve ahlakını oluşturması gibi sebeplerdendir. Bu evrensel köyün sakinleri incelendiğinde yepyeni bir insan yapısının oluşmaya başladığı görülmektedir. Internet toplumunu oluşturan bu halkaya, net halkı veya "netdaş" denmektedir. (Akçame-te, 2001:25-33) Bilgi toplumunun ortaya çıkışı 1960'lı yıllar olarak kabul edilmektedir. Bu tarihten önce 300 yıl kadar süren sanayi toplumu dönemi ve ondan önce de tarım toplumu dönemi mevcuttu. Tarım toplumunda toprak sahipleri gücü ellerinde bulundurmaktaydılar. (Çelik ve diğerleri, 2008) Buhar makinesinin bulunması miladı kabul edilen sanayi toplumuna geçiş ile işçi sınıfı ortaya çıktı. Toplumsal hayatın tüm birimleri (çalışan işçiler, öğrenciler vs.) standartlaştı. Tarım toplumunda geçerli olan kalabalık aile hayatı sanayi toplumuna geçiş ile birlikte kitlesel üretime ve bu ailelerin bölünmesine yol açtı. (Uğur ve diğerleri, 1998:448-496)

Üç yüz yıl kadar süren bu süreçten sonra 1960'lı yıllarda bilgisayarın günlük hayatta giderek yerini daha fazla alması ve bilişim sektöründe çalışan insanların hızla artarak (beyaz yakalıların mavi yakalılarından daha

fazla olduğu dönem) diğer sektörde çalışanları geçmesi ile bilişim toplumuna geçiş süreci başladı. Günümüz gelişmiş ülkelerinde bilgiye dayalı işlerde (hizmet sektörü, eğitim, tıp, araştırma vs.)çalışanların sayısı diğer sektörlerle nazaran çok daha fazladır ve bu oran her geçen gün daha da artmaktadır. Sanayi toplumunda güç olarak kabul edilen sermayenin yerini bilişim toplumunda bilgi almıştır. Bu toplumlarda en büyük sermaye bilgisidir. İnsanlar, bu dönemde fabrikalardan çıkarak evlerine geri dönmüşlerdir. Günümüzde birçok çalışan işlerini evinden yürütmektedir. Bir benzetme yapmak gerekirse, sanayi toplumuna geçiş ile birlikte çalışması için evinden çıkan insanlar tekrar geri dönmüş oldular demek mümkündür. (Akgül, 1995:137-139)

Yeni iletişim teknolojilerinin etkinliği ile ön plana çıkan bilgi ve beyin gücü ile oluşan toplum en başta da söylediğimiz gibi çeşitli değişik isimlerle anılmaktadır. Bunlardan biri de “Bilişim Toplumu”dur. (Gökçe, 2001:15-17) Burada en önemli sorun bilişim toplumunun en üst düzeyine erişilmesi yani, yeni iletişim teknolojilerinin herkes tarafından kullanılabilir olmasıdır; ancak bu sağlanırsa küresel barış, eşitlik ve demokrasiden bahsedebilmek mümkün olacaktır, řu andaki gibi sadece belli bir kesimin katılımı ile demokrasiden söz etmek fazla iddialı bir deneme olacaktır. (Yolaç, 2001:45-52) Aslında burada kastedilen yeni iletişim teknolojilerinin herkes tarafından kullanılmaya başlanması ile birlikte bilginin paylaşımının kolaylaşmasıdır. Yoksa herkes tarafından kullanılması bir toplumu bilişim toplumunu yapmaya yetmez. Önemli olan bilginin zahmetsiz ve özgürce ulaşılabilir hale gelip gelmediğidir.

Günümüz için konuşacak olursak yeni teknolojileri kullanmanın maliyeti toplu-

mun her kesimi tarafından karşılanabilecek bir düzeyde değildir. Bu maliyetler düşmediği sürece herkes bu ortama katılamayacak ve bu şekilde gerçek bilişim toplumuna ulaşmak hayalden öteye gidemeyecektir, ancak bilgisayarların ucuzlaması ile önümüzdeki 50 yılda bilgisayarın telefon gibi hemen hemen her eve girebileceği öngörülmektedir. Günümüzde ortaya çıkan “dijital uçurum” gibi kavramlarda ideal bilişim toplumundan uzak olduğumuz konusunda bizi sağlamaktadır. (Norris, 2001:3-26)

İnternetin günlük yaşantımızda giderek daha fazla yer alması bu konuda yeni iç kollarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Eğitim, araştırma, medya, basın gibi bilişim alanlarında çalışan nüfusun artması ve bu alandaki yeni iç kollarına talebin artması sonucunda “Bilişim Toplumu”nun oluşum süreci hızlanmıştır. Bilişim Toplumu olabilmenin temel şartlarından en önemlilerinden biri lise üstü eğitilmiş nüfusun fazla olması ve bilişim alanında çalışanların tüm çalışanlara oranının yüksek olmasıdır. (Akgül, 1995:137-139)

İnternetin birçok alanda ve sektörde hayatımıza girmiş durumdadır. Sanal ortam birçok kişinin eklediği bilgilerle her geçen gün daha çok zenginleşmektedir. Bu bilgilerin doğruluğunu sorgulayan bir kısım kişiler, internetin bir bilgi çöplüğü haline geldiğini öne sürmektedirler. Her ne kadar doğruluk payı olsa da bilginin doğruluğu ızafi bir kavramdır. Netdaş, araştırmacı kişiliği ile internet ortamında farklı bilgi kaynaklarına ulaşabilen, bu kaynakları yorumlayıp bilginin doğruluğuna karar verebilen bir kişidir. Örneğin internet toplumu, yoğun bir katılımın sağlandığı ‘Ekşi Sözlük’ adı verilen bir çalışma (<http://eksisozluk.com>) ile kendi sözlüğünü yaratmıştır. Dört binden fazla aktif yazar, akıllara gelen her sözcük ve sözcük grubu ile ilgili kendi tanımlamalarını

yazmaktadırlar. Tanımlamanın doğru olması beklenmemekte ama sözlüğün kendine ait yazım kurallarına uyulması gerekmektedir.

Sosyolojik açıdan bakıldığında internet iletişim teknolojilerine yaklaşım iki ana grupta incelenebilir:

Liberal Yaklaşım: Bu görüşe göre ilerleme ancak bilgi ile olabilir. Liberal yaklaşımın öngöröleri aşağıdaki gibidir. (Aydın, 2001:448-496)

- Demokratik bir toplumun alt yapısını yeni iletişim teknolojileri oluşturacaktır.
- Toplumsal hastalıklar, bilginin artışı ve serbestçe dolaşımı ile yok edilecektir.
- Verimlilik artacak ve bu artış insanlara büyük ölçüde zaman kazandıracaktır. İnsanlar bu zamanlarını kültür, eğitim, sanat gibi iç dışındaki alanlarda değerlendirebileceklerdir.
- İnternet sosyal olamayan insanları daha aktif ve katılımcı bir ortama çekerek sosyalleştirecektir. Bastırılmış duygular kimlikten kopuk ve alabildiğine özgür olan bu ortamda ortaya çıkacak, insanlar gerçek hayatta konuşamadıkları, paylaşamadıkları düşüncelerini, burada görölme ve tanınma riski taşımadığından dolayı rahatlıkla belirtilebilecektir.

Eleştirel Yaklaşım: Bu yaklaşımı savunanlar gelecekte teknolojinin insanın önüne geçeceğini düşünmektedirler. Eleştirel yaklaşımın öngöröleri aşağıdaki gibidir. (Aydın, 2001:448-496)

- İnternetin, yanlış ve kötü amaçlı kullanımı sonucu insanlar asosyalleşmektedir. İnternet'in toplumdan kopuk ve uzak, yalnızlaştırıcı bir et-

kisi bulunmaktadır. Konuşmak yerine mesaj atmayı tercih eden, iletişimi sadece bilgisayar üzerinden sağlayan kişilerin çoğalmasının insan ilişkilerini zamanla yok edebilecektir.

- Sanal ortamda izlenebilmenin mümkün olmasından dolayı gelecekte bir gözetim toplumuna dönüşmesi olasıdır.
- İnsanlığın teknoloji üzerindeki denetim gücünü giderek kaybetmesi de önemli sorunlara yol açabilecektir.

İnternet ve Sosyo-psikolojik Etkileri

İletişim teknolojisi geliştikçe ve aradaki engeller kayboldukça internet ağı üzerindeki insanlar birbirlerine daha fazla yakınlaşmaktadırlar. Bu yakınlaşma ortak paylaşım alanları oluşmasını ve bunu takiben de elektronik bir internet kültürünün meydana gelmesini sağlamaktadır, çoğu kimse interneti 20. yy.'ın bitiminde ortaya çıkan yeni küresel düzenin bir işareti olarak görmektedir (Ekiçi, 2007). İnternet kullanıcıları siberuzayda yaşamaktadır. Siberuzay interneti oluşturun bilgisayarlardan oluşan küresel bir ağın biçimlendirdiği etkileşim mekanı anlamına gelmektedir. Siber uzayda kişiler artık insanlar olarak değil, birbirlerinin ekranındaki mesajlar olarak görünmektedirler.(Özener vd., 2008) Kullanıcıların kimliklerini tanımadıkları e-postalar dışında, internette kimin gerçekten kim olduğu, cinsiyeti ya da dünyanın neresinde olduğu konusunda kimse emin olamamaktadır. Örnek olarak, çok meşhur bir karikatürde bir köpek bilgisayarın önünde oturmaktadır. Alt yazıda şöyle yazmaktadır; "İnternet hakkındaki en hari-

ka Şey kimsenin sizin köpek olduğunuzu bilmemesidir.” (Giddens, 2001:468)

Siberalan veya siber uzay, fizikselliğin olmadığı yeni bir “yer”dir; öyle ki, ona girdiğimizde bedenlerimizi geride bırakmış oluruz. Siberuzayın psikolojik bir alan olduğu, nete giren veya e-mail yazan kişilerin bir dizi amaç ve anlam ile dolu bir mekana girdikleri bilinmektedir. Internette bir yere gider, gezinir, yolculuk ya da ‘srf’ yapılır, mekansal metaforlar (siteler, yerleşimler, dünyalar, odalar, alanlar) kişilerin etkinliklerini tanımlarken sıklıkla yararlanılan ifadelerdir. Daha derin bir psikolojik düzlemde, kullanıcılar bilgisayarlarını kendi zihin ve kişiliklerinin bir uzantısı olarak değerlendirirler; ancak bu uzantı yoluyla düşünce, tutum ve zevkler sanal mekana aktarılabilir. Bir başkasının e-postasını okurken veya onunla sanal ortamda yazışırken, onunla gerçekten buluştuğumuz, gerçekten karşılıklı sohbet ettiğimiz yanılmasına kapılabilmek mümkündür. Siber alan bir kez zihnimizin bir uzantısı, bizimle öteki arasında bir geçiş mekanını hüviyetine brnnce, düşlemler, aktarım tepkileri yoğunluklu olarak buraya boca edilir. Kişi, bu alanda başka kimlikler üzerinden kendisini daha iyi tanımaya çalışabileceği gibi burasını kendi dş kırıklıkları, endişe, arzu ve düşlemlerini sergileyebileceği bir psikolojik alan olarak da kullanabilir. (Sayar, 2002:60)

Bir yönüyle de siber alan, tıpkı rüyada olduğu gibi mekanın ve fiziğin yasalarının aşıldığı kişinin bir tıklamasıyla kendisini bir rüyaya ışınlayabildiği bir boyutu temsil eder. Bir tık mektubunuzu sizden çok uzaklardaki dostunuza “ışınlar”. O halde sosyo-psikolojik etkiler bağlamında internet nedir sorusunu řu başlıklar altında cevaplamak mümkündür: (Kraut ve diğerleri, 1998:1017-1031)

İzlenim Yaratma Aracı

Bir görüşe göre, siber alanda kişisel web sayfaları hazırlayanlar “hayali” bir topluluğun kendilerini ilgiyle izlediği düşüncesine kapılabirler. Kişisel bir “homepage” oluşturduğumuzda, diğer insanların ona ne kadar baktığını, onunla ne kadar zaman harcadığını bilmek mümkün değildir. Teknik olarak bu tabi ki mümkündür. Hit sayılarını ölçen istatistikler vardır ama biz kendimiz de bu sayının artmasına sayfamızı her aışımızda katkıda bulunuruz ve üstelik, bu sayılar başka kişilerin sayfamızla gerçekten ilgilenecekleri hakkında bize fikir vermez. İnternet hayali bir dinleyici kitlesi için evrimii kişiliğimizi veya maskemizi cılamaya/parlatmaya teşvik etmektedir bizleri. Szlerimizin dünyanın dört bir tarafına ulaşabilen bir ağda yankılandığını düşündüğümüzde, ister istemez çok sayıda izleyiciyle buluştuğumuz inancına da kapılmamız mümkündür.

Diğer insanlar üzerinde izlenim yaratma veya sosyal ortamlarda oluşturduğumuz izlenimi belirleme arzusu temel bir insani özelliktir. Bu zellik internet ortamında da değişmez, sadece klavye ile kurduğumuz yakınlık daha başarılı bir sonuç almamıza yardımcı olur. Yanlış tuş yanlış izlenim demektir, kurmak da yıkmak da siber alanda kolaydır. Kişisel sayfa bize ideal benliğimizi dünyaya sunma imkanı verir, kendi mitolojimiz, bazen özel hayatın tatlı yanarıyla sarılıp sarmalayararak, bazen yoğun bir takdir edilme arzusu ile siber alana serilir. (Sayar, 2002:61)

Çevrimiçi Maskeler, Sanal Kimlik ve Chat

“Yalanlar olmasaydı, insanlık sıkıntı ve ümitsizlikten atları” demektir Anatole France 1920’lerde. İnternetin, ekiciliği bi-

raz da yalanların hayatımıza getirdiği neşe ve heyecanda aranabilir. Kandırmacalar, yarı gerçekler, abartılar siber alanda yoğunlukla yer almaktadır, onlara eşlik eden görsel ve işitsel ipuçları olmadığı ve kişi de anonim olduğu için (konuşma odalarında takma isimden geçilmez), siber alan her türden “oynama”ya sahne olabilmektedir, nasıl olsa kişinin bunun sonuçlarına katlanması gerekemeyecektir. Net üzerinde anonim olmadığıımız, gerçek kimliğimizle bulunduğumuz durumlarda bile fiziksel mesafe ve az sosyal mevcudiyet kendimizi daha az görülebilir, daha az süper ego baskısı altında hissetmemize yol açmaktadır. (Ayaz, 2001:9-10)

İnterneti gerçeklikten ayıran duvar sayesinde, çevrimiçi kişilikler gerçek kişiliklerden farklılaşabilir, karşımızdaki ile oyun oynayabilir, bambaşka bir hüviyetiyle onunla iletişim kurabiliriz. İnternet üzerinde iletişim daha çok metinler üzerinden sağlandığı için, kişinin sesi, konuşması, yüz ifadesi, mimikleri gibi cinsiyeti ele verecek ipuçları gözden kaçmaktadır. Bu durum “oynayan” kişinin çevrimiçi kişiliğinde cinsiyet değiştirmesine imkan sağlar, kişi karşısındakini kandırarak diğer cinsiyete bürünür ve onunla gönderdiği metinler üzerinden yakın bir ilişki başlatabilir. Böyle bir deneye girişen kişiler oyunun büyüüne kendilerini fazlasıyla kaptırmış ve kimliklerle oyun oynamaya başlamış kişilerdir.

Kimlik deneyleri ile kişi, gerçek hayatta denemesi neredeyse imkansız olan alternatif kimlikleri denemiş olur. İşler karıştığında, ortadan kaybolma olasılığının mevcut oluşu cüretkarlığa izin vermektedir. Bu yönüyle internet, oyuncularını ve izleyicileriyle kişisel deneyler için güvenli bir laboratuvar işlevi görür. Ancak, gerçekte oyun birbirine karıştığında, kişi gerçek kişiliğinin bütünüyle dışında farklı bir kimliğe bürünüp kan-

dırmaca öne çıktığında, siber alanın tehlike bölgesine girilmiş olur. Bu tehlike bölgesinde insanlar incinir, yoğun hayal kırıklığı yaşanır, ancak, kimlik deneylerinin daha olumlu bir yönüne de değinmek gerekir: gerçek hayatta içe dönük ve sessiz olan bir kişi, sanal ortamda özgüveni yüksek ve paylaşımına açık bir kimliğe bürünebilir. Eğer kişinin bu dışa açılma hamlesi, etkileşimde bulunduğu diğerleri tarafından ödüllendirilir ve saygı görürse, kişi mahcubiyeti üzerinden atıp gerçek hayatta da dışa açılmayı deneyebilir. (Bölükbaş vd., 2004)

Karaca'nın “Aileyi Tehdit Eden Yeni Bir Tehlike: Sanal İlişikiler ” adlı çalışmasındaki araştırmaya göre internette sohbet(chat) sırasında kadınların %58'i, erkeklerin ise %30'u kimliğini gizlemektedir. ‘Yalan’ kavramı, kullanıcıların sohbetle ilgili olarak değindikleri en önemli konudur. Araştırmaya katılan internet kullanıcıları, sohbette kişilerin olduklarından farklı bir kişilik ve görüntü vererek, kişinin olduğu gibi davranmayıp yalan söylediğini düşünmekte, karşısındaki kişinin verdiği bilgilerin doğruluğuna güvenmemekte ve karşısındaki doğru söylese bile yalana başvurmaktadır. (Karaca, 2007)

Bölükbaş'a göre; sohbet asosyal kalıplara giren insanların kabul gördüğü bir dünya olarak kabul edilebilir. Asosyal tipteki kullanıcıların çoğunluğu, kurdukları ilişkilerin sohbette kalmasını istemektedirler. Bu durum tehlikelidir, çünkü kullanıcı gerçek hayattan daha çok kopmakta ve sanal dünya, onlara daha da yeterli olmaktadır. Erkek ve kadın kullanıcıların %90'ı eski sosyal çevresine gereksinim kalmadığını düşünmeye başlamaktadır. Sanal dünya ve sohbet arkadaşlıkları, kişinin hayal dünyasında yaşaması ve hayatın gerçeklerinden kaçması için zemin oluşturabilmektedir. Sohbet edenler farklı kanallarda aynı anda bulunabilir-

ler. Bir kişi, hem din, hem cinsellik ve hem de devrim kanallarından birinde olabilmektedir. Kişilerin fiziksel gornt, bilgi, beceri, yetenek, zeka, iletişim kuramama, kendini ifade edememe vs. nedenlerinden dolayı çevreden uzaklaşmaları ve sohbete sarılmaları soz konusu olabilmektedir. Sohbet sırasında kurulan arkadaşlıklar, sanal ortamdan çıkararak bazen gerçek hayata da taşınmaktadır. İnsanların, gerçek hayatta konuşmaktan çekindikleri birçok konu, sohbet ortamında rahatça dile getirebilmektedir. Sohbet sayesinde tanıştığı birisiyle yüz yüze gorşen kadınların yaklaşık oranı 1/3 olarak gerçekleşmiştir. (Bölükbaş vd., 2004)

İnternette Őiddet

Psikolojik araştırmalar, insanların uyarılıp kızdırıldıklarında rasyonel ve serinkanlı davranamadıklarını gostermektedir. Dş kırıklıkları insanların Őiddet eşiğini düşürebilmektedir. Her türlü olumsuz olayın agresif tepki eşiğini düşürdüğü özellikle dş kırıklığı durumlarında çevremizde olup biten olaylar hakkında detaylı düşünme yeteneğini kaybettiğimiz ve başka durumlarda tarafsız olarak algılayacağımız bazı uyarıları olumsuz olarak algıladığımız tespit edilmiştir. Bir e-posta bu yonyle ruh durumumuzu etkileyip tetikleyici bir işlev gorebilmektedir. Posta kutunuzu her aışınızda beklenmediği halde gelen ya da beklendiği halde gelmeyen bir e-postanın moralinizi bozma ihtimali yüksektir. O halde, meşru bir tepki ve uygun misilleme nasıl olmalıdır? Bazı araştırmalara gore, en proaktif saldırılar karakterimize, yeterliliğimize ve fiziksel gornmmze yonelik olanlardır. Bazen her Őeyin süt liman olduğu bir iletişim grubunda ani parlamalar ve yeni grup kutuplaşmaları olabilir. Parlamaların zel e-postalarda değil, daha çok grup forumlarında ortaya çıktığı gorl-

mektedir. (Wallace, 2001:113-135)

Kişiler, davranışlarının doğrudan kendilerine atfedilmeyeceğini bildiklerinde, sosyal sınırlama ve kurallara daha az bağlı kalmaktadırlar. Bu durum insanlar kendileri için zor bazı konuları daha emin buldukları Őartlarda tartışmak istediklerinde olumlu bir işlev gorebilir. Çevrimiçi destek gruplarında kimi insanlar kendi topluluklarında yüz yüze konuşmayı zor buldukları bazı konuları daha kolay açabilmektedirler. Bilgisayar yazılımlarının bazı özellikleri de agresyonun ifadesini kolaylaştırmaktadır. Mektupla sizi kızdıran bir mesaj alsanız, ona hemen cevap veremeyebilirsiniz, sonuçta bir kağıt kalem bulmanız, cevabi bir mektup yazmanız ve postaneye gitmeniz gerekecektir. Bütün bu süreç zarfında aşırı tepki, verdiğinizi düşünerek vazgeebilirsiniz de, saldırganlık düzeyine varacak bir misillemeyi gereksiz bulabilirsiniz de.

İnternet iletişimi metinler üzerinden sağlanmaktadır, daktilo edilmiş metinleri okurken duygusal ve toplumsal bağlamı gozden kaçırmak mümkündür. Yumuşak bir sataşma yahut açık bir düşmanlık sizin içinde bulunduğunuz ruh durumuna gore farklı biçimlerde anlaşılabilir. Eğer bir dş kırıklığı içindeyseniz kolayca muhakeme hatası yapabilir ve gonderici hiç de öyle düşünmediği halde, aldığınız mesajların provokasyon olduğu kanaatine varabilirsiniz. ereveleme (framing) yaparak, yani muhatabınızın soylediklerinden bir kısmını metnin ana govdesinden cımbızla çekip çıkararak, onu eğlence konusu yapabilirsiniz. Boylese, karşınızdaki kişiye de sozlerini hatırlatmış olursunuz. Bu özelliğe sahip başka bir iletişim ortamı yoktur. Peki, eğer internet ortamında gerçek hayatta kullanmayacağımız saldırgan bir dili kolaylıkla kullanabiliyorsak, başka bir ortamda patlayacak bir gerginliği biraz

rahatlatmış ve buharımızı dışarı vermiş ol-muyor muyuz? Yüzeysel olarak bakıldığın-da doğru gibi görünse de, psikolojik araştır-malar işlerin böyle yürümediğini, çevrimiçi saldırganlığın içimizdeki saldırgan eğilimle-ri tırmandırdığını göstermektedir. (Wallace, 2001:110-122)

şiddetin internet ortamında kendisini gösterme biçimlerinden birisi de muhatabı-nızı aşağlamaya ve küçük düşürmeye dönük internet sayfalarıdır. İnternet kullanıcıları-nın ağırlıklı olarak erkek olduğu bilinmekte-dir, acaba kullanıcılar özel olarak agresif bir grup mudur yoksa siber alanın kendisi mi agresyon tohumlarını ekmektedir? Araştır-malar, internetin çok sakin insanlarda bile agresyonu tetikleyebilecek özellikler barın-dırdığını göstermiştir. (Sayar, 2002:73-76)

İnternette Aşk ve Sevgi

Gündelik hayatta bizi başkasına duygu-sal anlamda yakınlaştıran etkenlerden bel-ki de en önemlisi fiziksel cazibedir. Çeşitli çalışmalar daha çekici bulunan kişilere daha olumlu tepkiler verildiğini, öğrenciysele- öğretmenlerinden daha yüksek notlar aldık-larını, iç yerlerinden daha fazla ödüllendiril-diklerini göstermektedir. İnternet ortamın-da yüz yüze ilişkilerde taşıdığı anlamı kay-betmekte, sözcükler ve o sözcüklerin sağla-dığı iletişim ön plana çıkmaktadır. Böylece, insanlar fiziksel cazibe kalıplarına gönül in-dirmeksizin, birbiriyle iletişim kurabilmek-tedir.

Sevgi ilişkilerinde bir diğer önemli et-ken de mekansal yakınlıktır. Sık gördüğü-nüz, sık etkileşimde bulunduğunuz insanlar-la dostluk kurar ve beraber vakit geçirirsi-niz. Mekan yakınlığı, size o kişiyi daha ya-kından tanıma imkanı vermektedir. İnter-nette yakınlık ve aşinalık keşişme sıklığı de-

nilen duruma tekabül eder. Bu gerçek ha-yattaki yakınlığı tarif eden coğrafı mesele-den bir hayli farklı bir durumdur. Aslen in-ternette o kişiyle ne kadar sık karşılaştığını-zı ifade etmektedir. Karşınızdaki kişi dünya-nın öbür ucunda olabilir ama tartışma grup-larında, sohbet odalarında sıklıkla yollarınız keşişiyorsa, o yakınlık duygusu kendiliğin-den oluşmaktadır. Çeşitli sohbet yazılımları, internet kullanıcılarına kimin o sırada hatta olduğunu bildirecek, keşişme sıklığını kont-rol imkanı vermektedirler. Kuşkusuz sadece orada bulunmak da yeterli değildir, görünür hale gelmeniz, kimi zaman konuşmanız da icap etmektedir, söyleyecekleriniz insanların size ilgi duyup duymayacağını, dahası kimin ilgi duyacağını da belirleyecektir. Kıyıda kö-şede bekleyip aktif tartışmalara katılmayan kullanıcıların daha az internet arkadaşına sa-hip oldukları bulunmuştur. Gerçek yaşam-daki yakınlığın önemli sebeplerinden birisi, kişinin yakınlığının, onunla yeni bir karşılaş-ma beklemenize yol açmasıdır. Eğer o kişi-yi komşunuz olduğu için yeniden göreceğinizi bilerseniz ona daha sıcak davranırsınız. Bu durum internette de böyledir, keşişme olası-lığı yüksek kullanıcılar arasında “elektriklen-me” daha fazla olmaktadır. İnsanlar, benzer tutum ve düşünceleri paylaşan kişilere daha fazla çekim duyarlar. İnternet ortamında, ki-şilerin paylaşılan tutumların yüzdesini öğre-nebilmek gibi bir şansları vardır. Uzun ya-zışmalar sonunda, kişiler birbirlerinin ilgi ve düşüncelerinin ne ölçüde örtüştüğünü tah-min edebilirler.

İnternet ortamında bir kişiye ondan hoş-landığımızı göstermenin çok az yolu vardır ve belki de bunların en önemlisi ona dikkat etmektir. Bir forumda katılımcılardan biri-si sizin katkınızı övdüğünde ve hakkınızdaki daha fazla şey bilmek istediğinde, değer ve-rildiğinizi ve sevildiğinizi hissedersiniz. Bir

grup tartişmasında kişinin mesajına tepki vermek, onunla hemfikir olup onu desteklemek ve ad vererek ona atıfta bulunmak, çoğu zaman kuvvetli ipuçlarıdır ve alıcı için ödüllendiricidir. Sanal alemde önceleri bizi beğenen ama sonra bu sevgiyi “geri alan” kişilerden hoşlanılmaz. Egoya gerçek bir yumruk, bizi sevdiğini düşündüğümüz ama tanıdıkça sevmekten vazgeçtiğini düşündüğümüz insanlardan gelmektedir. İnternette bir kişiden vazgeçebilmek gerçek hayattaki ne oranla çok daha kolaydır. Eğer bir kişi başlangıçta size karşı bir hoşnutsuzluk göstermişse, onunla ilişkiye devam etmek için neden yoktur, zira etkileşimde bulunulabilecek çok sayıda insan sizi beklemektedir. Oysa, gerçek hayatta, insanları bir fareye tıklamakla başımızdan savmak o kadar da kolay değildir.

Bir başka insanla yakın bir ilişi geliştirmek belirli bir derece mahremiyet ve kendini açma gerektirir. Karşınızdaki insana güvenmeye başladığınız anda ona duygularınızı, rüyalarınızı, şüphe ve çelişkilerinizi açmaya başlarsınız, bir reddedilme ya da kınanma kaygısı duymaksızın. Böyle bir mahremiyeti başarmak için müteakabiliyete (karşılıklılağa) ihtiyaç duyarız: “ Sen bana kendi hakkında bir şey anlattırsan bende sana kendim hakkında bir şeyler anlatırım”. Zaman içinde alışveriş derinleşir ve bu iki insan birbirlerine giderek daha fazla şey anlatmaya başlar. Kendini açma ya da iç dökme çevrimiçi ilişkilerin de vazgeçilmez bir parçasıdır. İnsanlar, hattın diğer ucunda birilerini bunu okuyacak da olsa, bir bilgisayara daha fazla açılabilirler ve bu da internet ilişkilerinin özünü oluşturmaktadır. Bazen bilgisayardaki sanal kişilik bize yan odada oturan gerçek kişilikten daha yakın görünebilir, sadece bir klavyenin tuşlarına dokunarak ona daha fazla şey açıklayabilirsiniz, duygu-

larınızı belli edebilir veya karşınızdaki insanın cazibesine kapılabilirsiniz. Klavyede yalnızca kendiniz, kendi kelime ve duygularınız üzerine odaklanırsınız, nasıl görüldüğünüzün, ne giydiğinizin, fazla kilolarınızın bir önemi yoktur.

İnternet romanı üzerine araştırmalar sıklıkla online tanışan çiftler üzerine odaklansa da, net gerçek hayattaki aşk ilişkilerinde de önemli bir rol oynamaktadır. Birbirlerini seven insanlar ayrı kaldıklarında netin imkanlarından yararlanarak bir yakınlık duygusu yaşayabilirler. İnternetin metne dayalı etkileşimi, süre giden bir romantik ilişkiyi zenginleştirebilir. Kurduğumuz ilişkiler tıpkı insan gibi incinebilir özelliğindedir ve internet ilişkileri de buna istisna değildir. İnsanlar çok fazla açılabilir, erken açılabilir, gerçekçi olmayan biçimlerde idealize edip düş kurabilirler. Oyun oynama, kandırma, cinsiyet değiştirme gibi durumlar internet ortamını ilişi kurmak için nispeten tehlikeli bir yer haline getirmektedir, hiç yoksa, başlattığınız bir ilişkinin yoktan yere buharlaşma riski vardır. Öte yandan, sanal ilişkiler derinleşebilmektedir de, bazı insanlar hattın iki ucunda birbirlerinin dertlerinin paylaşmaya, sahici bir arkadaşlık ilişkisi geliştirmeye başlamaktadır. (Giddens, 2005:35-55)

İnternet ve Yalnızlık

Uzun sürelerle TV seyretmenin yalnızlaştırıcı etkileri üzerine çok sayıda çalışma yapılmıştır. TV seyretmek gibi bir ev bilgisayarı ve internet kullanmak da fiziksel bir eylemsizlik ve sınırlı bir yüz yüze iletişim gerektirmektedir. Kişiler bilgisayar teknolojisini yeni yazılım öğrenmek, bilgisayar oyunları oynamak ve elektronik bilgi edinmek için kullandıklarında zaman harcamakta ve giderek daha çok zamanı yalnız geçirmektedirler. Kimi çalışmalarda, evde bilgisayar kul-

lanımının televizyon seyretmenin yerini aldığı ve ailesiyle geçirilen dinlenme zamanını azalttığı bulunmuştur. Öte yanda, internet, TV'ye göre daha sosyal bir vasıtaadır, bu yönüyle etkileri televizyondan çok telefonla karşılaştırılabilir.

İnternetin sosyal faydaları insanların güçlü ve zayıf bağlarını ne ölçüde şekillendirdiği ile ilgilidir. Güçlü bağlar sık temas, derin bağlılık ve sorumluluk duyguları, paylaşılan geniş bir anlam içerirken, zayıf bağlar yüzeysel ve kolayca bırakılabilen ilişkilendir, temas az ve paylaşılan anlam dardır. Zayıf bağlar kişileri bilgiye ve kişinin yakın çevresinde bulunmayan sosyal kaynaklara bağlar, güçlü sosyal bağlar onları yaşam streslerinden korur. İnsanlar sosyal desteklerini genellikle çok sık temasta oldukları yakın çevrelerinden sağlarlar ve daha büyük destek daha güçlü bağlardan kaynaklanır. Genellikle güçlü kişisel bağlar fiziksel yakınlıkla beslenir. İnternet, potansiyel olarak, güçlü sosyal bağlar yaratma ve sürdürme konusunda fiziksel yakınlığın önemini azaltmaktadır. Yüz yüze etkileşimden farklı olarak internet kişiler arasında fiziksel yakınlığa dayanmayan bir sosyal etkileşimi sağlayabilmektedir.

İnsanlar interneti sıklıkla daha önceden ilişkileri bulunduğu kişilerle iletişimi devam ettirmek amacıyla kullanmaktadır. Çevrimiçi yeni ilişkiler geliştirmek için de internet kullanılmaktadır ama bunların her zaman güçlü bağlar sağladığı iddia edilemez. İnternetin geleneksel yüz yüze etkileşimin sağladığı yakın ve gerçek ilişkiyi sağlayıp sağlayamayacağı, çevrimiçi ilişkilerin kişinin toplam sosyal ilişkilerinin kalite ve sayısını ne yönde etkileyeceği cevaplanmaya muhtaç sorulardır. Bu konuda yapılmış detaylı bir çalışma, internet kullanımı arttıkça sosyal ilişkilerde azalma olduğunu, kullanıcıların aile ve ya-

kın çevreleriyle daha az etkileşimde bulunduğunu ve kendilerini daha yalnız hissettiklerini göstermiştir. Yine bu çalışmada, artmış internet kullanımı ile depresyondaki artış arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. (Şan vd., 2005:15)

Buradan hareketle internet kullanımının sosyal ilişkileri ve ruhsal iyilik halini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. İnsanların internete ayırdıkları zamanın önceden sosyal etkinliklere ayırdıkları zamanın yerini aldığı düşünülebilir. Bu açıdan bakıldığında internet eğlencenin özelleşmesini temsil etmektedir ve edilgen, sosyal olmayan bir eğlence aracı olan TV ile benzer bir işlev görmektedir. Bu açıklamaya internetin genellikle sosyal amaçlı olarak kullanıldığı söylenerek itiraz edilebilir, bazı araştırmalar netin web de gezinmekten daha çok e-posta amacıyla kullanıldığını göstermektedir. O halde, temel çelişki řu olsa gerekir: internet bireyler ve gruplar arasındaki etkileşimi artırma amacıyla kullanılan, ancak sonuçta sosyal ilişkilerde azalmaya yol açan bir sosyal teknolojidir. (Aydın, 2007)

Belki de insanlar internet üzerinden iletişim sağlayarak eski dostluklarını pekiştirmekte ve zayıf ilişkilerin yerine güçlü ilişkileri koymaktadırlar. Ancak, sözü geçen çalışmada, çevrimiçi arkadaşlıkların fiziksel yakınlıkla desteklenen arkadaşlıklara göre daha kısıtlı olduğu bulunmuştur. Çevrimiçi arkadaşlar aynı günlük çevreyi paylaşmadıkları için, konuşmanın bağlamını daha az anlamakta ve önemsemekte, bu da iletişimi zorlaştırmakta, hattın ucundaki bir kişiden diğerine daha az destek gitmesine yol açmaktadır. Elektronik iletişimle sağlanan güçlü bağlar dahi, fiziksel yakınlığın sağladığı güçlü bağlarla kıyaslandığında, nitelik açısından daha zayıf kalabilmektedir. Güçlü bağlar kurduğumuz insanlardan olum-

suz bir haber aldığımızda çevrimiçi iletişimin bize yetmemesi ve telefon açma ihtiyacı duymamız buna kanıt olarak gösterilebilir. (Sayar, 2002:63) Ama bunu telafi eden gelişmeler de internet ortamında yaşanmaktadır. Örneğin, çeşitli yazılımlarla (skype, msn gibi) yüzyüze görüşme yapmak mümkün hale gelmiştir.

Siber alanda Gruplar

Sosyal psikoloji araştırmaları, “grup organizasyonu” olgusunun internette gördüğümüz aşırılığın bir sebebi olabileceğini göstermektedir. Grup kutuplaşması kavramını řu örnekle anlatmaya çalışalım: Bir mezunlar derneği haberleşme posta grubuna İstanbul’dan iki üye çok aktif olarak katılıyor, dünyadaki güncel siyasi gelişmeleri kendi bakış açılarına göre değerlendiriyor, zaman zaman grubun diğer üyelerine provokatif sorular yöneltiyorlardı. Bu aktif katılım, giderek, iki kişi arasında bir diyaloga dönüşünce, gruptan muhalif sesler yükselmeye başladı. Kimi üyeler işlerinin zaten başlarından aşkın olduğunu, bu iki kişinin grubu amaç dışı kullandığını bildirerek gruptan ayrılmak istediklerini söylediler. Bu iki kişiyi protesto eden mesajlar birbiri ardına geldi. Birkaç günlük bir sessizlikten sonra, bu kez, aksi yönde mesajlar yağmaya başladı. Bu mesajları yazan kişiler, söz konusu iki kişinin yararlı tartışmalar başlattıklarını, onları susturmak istemenin kabul edilemeyeceğini dile getiriyorlardı. Herkesin gerçek kimliği ile yer aldığı ve dünya üzerinde 460 üyesi bulunan bu oluşumda gördüğümüz şey “grup polarizasyonu”nun ta kendisiydi.

Bir konu hakkında ılımlı bir görüşe sahip olan kişi, diğerleriyle o konu hakkında konuşuktan sonra, bulunduğu orta yolu terk ederek, iki uçtan birine savrulabilir. Bir çalışmada, yüz yüze ve bilgisayar odaklı üçer

kişilik gruplar oluşturulmuş ve bunlardan zor bir konu hakkında ortak karara ulaşmaları istenmiştir. Birbiriyle internet üzerinden iletişim kuran grubun, ortak karara, yüz yüze iletişimde bulunan gruba oranla daha güç ve geç ulaştığı bulunmuştur.

Internet benzeri ortamlar, grup üyeleri bir grup kimliği hissediyor iseler, grup polarizasyonuna yönelik güçlü bir eğilim yaratırlar. Ancak, sanal ortamda, kendilerini tutarlı bir grubun üyesi olarak görmeyen kişiler, grubun görüşlerini göz ardı edebilir ve fiziksel mesafenin de yardımıyla, grubu görmezden gelerek yollarına devam edebilirler. Bunu da görüş mesafesi içinde olan grup üyelerine nispetle çok daha kolay yaparlar. Hatta bireyliklerini vurgulamak için, grubun tam aksi istikamette bir psikolojik tepki verebilirler. Çevrimiçi olarak grup polarizasyonuna daha yatkındır zira herhangi bir konuda bizimle aynı istikamette düşünen birçok insan bulmamız mümkündür. Gruplara rastgele seçilmeyiz, çevrimiçi olarak hangi gruba dahil olacağımızı kendimiz seçeriz. Eğer insanların tutarlı gruplar oluşturmak yolunda bir arzuları olmasa idi, siber alandaki sanal cemaatler ortaya çıkmazdı.

Internet üzerindeki grupların uyumu ise daha kırılgan ve rüzgara açıktır, çünkü gerçek hayatta uyumlu bir grup etkileşimine katkıda bulunan etkenler internette daha zayıf veya farklıdır. Dijital vatandaş, global köylü, net sesli, süper bağlılar gibi isimlendirmeler internet kullanıcılarının kendilerinin ayrı bir tutarlı grup oluşturduğu izlenimini vermektedir. Oysa, yeryüzündeki insanların çeşitliliği kadar netteki kişiler de çeşitli ve birbirinden farklıdır. Yine de internet bazı protesto hareketlerinin filizlenmesinde öncü işlev görebilmekte, protesto mesajlar ađ üzerinden çok sayıda kişiye hızla ulaşmaktadır. Gerçek hayattakinin aksine, bu

protestolarda merkezi bir liderlik yoktur, bu hareketler internetin kendisi gibi başsızdır. (Sayar, 2002:64-65)

İnternette Pornografi

İnternette müstehcen malzeme kullanımı bazı etik ve ahlaki sorunları da beraberinde getirmektedir. Erkeklerin interneti kadınlardan çok daha fazla kullandığı bilinmektedir. Müstehcen ve pornografik malzemeler kadınları metalaştırmakta ve onları gayri insani biçimlerde resmetmektedir. ABD’de yapılan bir çalışma, Hustler veya Playboy gibi dergilerin satışlarıyla tecavüz sıklığı arasında bir ilişki göstermiştir. Öte yanda, bu tür yayınların serbest bırakılmasının seks suçlarında bir azalmaya yol açabileceğini savunan çalışmalar da vardır. (Çiğdem, 2008)

Pornografik malzemeyi izleyen erkeklerin, gerçek hayatta eşlerini daha az heyecan verici buldukları da çeşitli laboratuvar deneyleri ile gösterilmiştir. Pornografinin serbest bırakılmasıyla şiddet içeren/ saldırgan bir yeni pornografi türü boy vermiştir. Çeşitli sosyal psikoloji deneyleri, bu tür yayınları izleyen erkeklerin kadınlara daha sert ve “nesneymiş gibi” davrandıklarını göstermektedir. Agresif pornografinin önemli bir bölümü tecavüz mitini çoğaltır: Kadınlar hayır dese de, aslında böyle demek istemezler ve cinsel ilişkiden zevk alırlar. Öfke pek çok ortamda, saldırganlığı tetikleyebilir ve kadını metalaştıran yayınlar, onları bir yandan da saldırganlığın nesnesi olmaya itmektedir. İnternet pornografisi giderek uçlara savrulmakta ve egzotikleşmektedir. Çocukların bu malzemeden nasıl korunacağı da ayrı ve kapsamlı bir tartışma konusudur. Erotik ve pornografik sayfalara bağımlılık, genellikle erkeklerde görülmektedir. Pornografik sayfaları ziyaret edenlerin yaklaşık %85’inin erkek olduğu tahmin edilmekte-

dir. %15’lik kesimi oluşturan kadın kullanıcıların, internette seksi tercih etmelerinin temel nedenlerinin, belirsiz kimlik olduğu düşünölmektedir. (Kuloğlu, 2001) Kadınlar, tanınmadıkları ve kendilerini tanımayan biriyle heyecan yaşamanın büyüüne kapılıyor diye düşünölmektedir. (Sayar, 2002:65-66)

İnternet ve Benliklerin Dönüşmesi

İnternet o kadar geniştir ve öylesine hızlı gelişmektedir ki, her bireyin deneyimi okyanusta bir damla gibidir. Bir tuşa dokunduğunuzda size nerelere götürebileceğini bilmediğiniz için bu kadar büyüleyicidir belki de internet. Her birimizin internet deneyimi birbirinden farklıdır ve bu deneyimler bize farklı bilgi ve yaşantılar bırakmaktadır. “Dualar.com” adıyla yayın yapılan bir yerleşimde dua isteyen kişilere, diğer sanal kişilikler dua göndermekte, onu manevi anlamda desteklemektedirler. Bir tür kendine yardım grubu olarak görölebilecek bu oluşum, internet teknolojisiyle manevi alanı birleştirmeye çalıştığı için dikkat çekicidir. Bu noktada kültürler arası çalışmalara ihtiyaç vardır. Nasıl ki Dallas dizisi Kuzey Amerika’da, Asya’da ve Afrika’da farklı biçimlerde izlenmekte ve ondan çok farklı mesajlar çıkarılmaktadır, internette farklı toplumlar tarafından farklı algılamalar mevcuttur. Sözelimi, duygusal yakınlığın insan ilişkilerinde tayin edici rol oynadığı toplumlarda sohbet odaları, kişisel iletişimler duyguya ve bağlanmaya görece daha geniş bir yer verebilirler.

Yardım ihtiyacıyla bir çevrimiçi destek grubuna giren bir kişi, tümüyle yabancı olduğu kişilerden umulmadık oranda bir sıcaklık ve nezaket görmektedir. Bu duyguların ne kadar sahici olduğu sorgulanabilir ama bu şekilde, başka türlü edinilemeyecek ve o kişiye gerçekten bir anlam ifade eden bağıllık ve dostluklar oluşabilmektedir. İnternet

ternetin post modern çağda benlikleri dönüştürdüğü dile getirilmiştir. Benliklerimizi artık akışkan, merkeziyetçilikten uzak, gelişmekte olan, çeşitli ve sürekli oluşum halinde olduğunu düşünmeye teşvik ederiz. (San vd., 2005:16)

İnternette kimliğin “akışkan” olduğunu söyleyen psikolog Sherry Turkle, sanal alemde kişilerin benliklerini tek ve bir olarak algılamadıklarını, aksine, pek çok yönden oluşan bir benlik yaşantıladıklarını belirtir. Açılan her yeni pencere, benliğin bir başka cephesini çağırılmaktadır. Nette yapılanların bir bedeli yoktur, o halde, siber alan insanları “heyecan verici benlikler oluşturmaları yönünde özgürleştirir.” Hubert Dreyfus ise şöyle yazar: “Hayat (artık) evrendeki ilgi çekici her şeye seyirci kalıp, bu tür eğilimi olan insanlarla iletişim kurarak can sıkıntısını defetmekten ibarettir. Böyle bir hayat şimdilerde bizim post modern benlik dediğimiz tanımlayıcı hiçbir içeriği ve sürekliliği olmayan ancak, bütün olasılıklara ve devamlı yeni roller almaya açık olan benliği yaratır.” “Oysa” der, Kierkegaard’ın diliyle konuşarak, “benliğin istediği değişkenlik ve ihtişam değil, durağanlık, denge ve değişmezliktir.” Kevin Robins, siber alan ve sanal gerçeklik şeklinde tezahür eden yeni teknolojik çevrelerin iç ve dış dünyalar arasındaki sınırları belirsizleştirdiğini ve bu ikisinin bir ve aynı olduğu yanılması yarattığını yazmaktadır. “Sanal gerçeklikle ilişki kurmak için fiziksel ve gerçek benliğin askıya alınması gerekir, bu varlık koşulları altında hayal edime bir sınır çizilemez, hayal edilebilecek ve yapılabilecek olana sınırlar çizilecek bir “öteki” yoktur, başka gövdeler mevcut değildir. Bu kendine yeterlik duygusu, dış nesnelerin inkarını beraberinde getirir.” Bu açıdan bakıldığında, sanal gerçeklik yaşanan “berbat” gerçekliğin bir olumsuzlaması, ondan bir ka-

çış, sevimsiz gerçeğin yerine güzel bir düşünme ikame etme çabası olarak da görülebilir. Fiziksel dünyada bedenimizin edimlerinin sorumluluğunu üstlenmek mecburiyeti vardır; öte yanda, sanal alem bize sorumsuzluk için bir mazeret sunar, ancak, sorumluluğun olmadığı yerde gerçeklik de olmayabilir.

Varlığın sınırlarını aşmak için simülasyonu gerçeğe, gerçeği de simülasyona benzeten yeni bir kültürle karşı karşıyayız. Bu yüzden postmodern benlik “varlıkla (existence) ilgili ama oluştan (becoming) habersiz” olarak tanımlanmaktadır. Siber alanın bir düşünme mekanı olarak tanımlanması, bu yüzden giderek daha anlamlı görünmektedir. Düş ve simülasyonun gerçekle karıştığı, iç ve dış dünyanın sınırlarının muğlaklaştığı, postmodern zamanları anlamak için çok eski zamanlara, bilgi ve yaşantıda derinliğin ve sahiçiliğin geçerli olduğu bir zamana gitmeye ne dersiniz? Büyük Zen ustası Chuang-Tzu, rüyasında bir kelebek olduğunu gördü. Uyandıığında kendisine şöyle sordu: “Ben az önce bir kelebek olduğunu düşleyen bir insan mıyım, yoksa şimdi bir insan olduğunu düşleyen bir kelebek mi?” (Sayar, 2002:67)

İnternet ve Kumar

İnternet ortamında beliren en önemli tuzaıklardan birisi de kumardır. Gençler, ilk olarak tanıştıkları bu ortamın etkisinde kalabilmekte ve bu alışkanlığı devam ettirme yönünde davranış sergileyebilmektedir. İnternette kumar oynandığını belirten kullanıcıların oranı %6,6’dır. Kazı kazan, sayısal loto, at yarışları gibi oyunlarla başlayan kumar tutkusu, son zamanlarda internet üzerinden ulaşılan kumar siteleriyle, yeni bir boyut kazanmıştır. Bu alanın tamamen denetimsiz oluşu, söz konusu sitelere olan talebi arttırmıştır. (Yamaç, 2001)

Internet kullanımı, kumar oynama alışkanlığında olduğu gibi, bir bağımlılık olarak ele alındığında, internette kumar oynama, daha farklı ve güçlü bir bağımlılık oluşturmakta ve gençlerin, erken zamanlarda bir sapma davranış içine girmesine neden olmaktadır. (Sayar, 2002:67)

Internet ve Bağımlılık

Internette oyun alanlarının özgül bir çekiciliği vardır. Bu alanlarda bir yandan oyun oynarken, bir yandan da muhababınızla yazışabilirsiniz. Bazı isimler oyunlarda gösterdikleri başarıyla grup içinde sıvırlırlar. Gündelik hayatta utangaç ve içe dönük olan kişiler için oyun mekanlarında atak ve başarılı olmak gönül okşayıcıdır. Ancak, sanal ortamın çekiciliği bazen ondan kendimizi alamamakla, bağlantıyı kesememekle sonuçlanabilir; giderek daha fazla insanın bu sorundan yakınıyor olması, önceleri bir şaka olarak başlayan internet bağımlılığı konusunda bir dizi araştırma yapılmasına yol açmıştır. Internet “müptelası” olan kişilerin en çok tercih ettikleri mekanların oyun ve sohbet odaları olduğu belirlenmiştir. Patolojik kumar oynama davranışını belirleyen ölçütlerin ufak bir değişiklikle internet kullanımına uyarlandığı bir çalışmada, bir ilanla toplanan internet kullanıcı örnekleminin yaklaşık üçte ikisi “internet bağımlısı” olarak bulunmuştur. (Kuloğlu, 2001)

Edimsel koşullama ilkesinin söylediği gibi, ödüllendirilen davranış yinelenmek isteriz. Zamanlama herhangi bir ödülün etkinliği için önemlidir, ödül gecikirse gücünün önemli bölümünü yitirir. Internet ortamına bir metin gönderdiğinizde birkaç saniye içinde cevap alabilir ya da almayabilirsiniz. Kısa zamanda alacağınız cevap sizin için bir ödüldür. Siber alan en az tek kollu bir kumar makinesi kadar baştan çıkarıcıdır,

burada ödül, yüz yüze olmayan ve anonim bir etkileşimde, bilinmeyen ve muhtemelen idealize edilen kişiler tarafından bilinmek ve dikkat çekmektir.

Internet bağımlılarının sıklıkla ilk yıl kullanıcıları arasından çıktığı, zamanın ilerlemesiyle bu kişilerin bağımlılığında azalma olabileği bulunmuştur. Internet “kapanana” kısılmış kişiler sorunu tanıdıklarında, ondan uzak durmayı deneyebilirler. İnterneti bağımlılık derecesinde aşırı kullanan kişilerin hayatta başka aşırılıkları olup olmadığını da dikkatlice değerlendirmek gerekir. Sorunlu internet kullanımı olan kişilerin yüksek oranda depresif bulgu gösterdikleri bildirilmiştir. (Kuloğlu, 2001)

Sorunlu ve aşırı internet kullanımının nasıl ilişkilendirileceği konusunda tartışmalar sürmektedir. Bağımlılık sözünün telaffuz edilmesi için ortada yeterli veri bulunmadığını söyleyen yazarlar, bu durumun, daha ziyade özdenetim eksikliği olarak görülmesi gerektiğini bildirmektedirler. Kişilerin kontrol altına alabileği bir durumu patolojize etmenin bir yarar sağlamayacağı dile getirilmektedir. Internet ve bağımlılık sözcüklerinin yan yana anılmasından rahatsız olan bazı yazarlar “internet bağımlıyız, hava ve suya da” cümlesiyle bu durumu mizah konusu yapmaktadırlar. (Sayar, 2002:66)

Sonuç

İnternetin toplumsal etkileşime etkileri hakkındaki görüşler, iki genel kategoriye ayrılmaktadır. Bir tarafta, çevrimiçi dünyanın mevcut yüz yüze etkileşimlerini arttıran ya da destekleyen yeni bir elektronik etkileşim biçimini beslediği fikridir, diğer görüş ise internet teknolojisinin yaygınlaşmasının toplumsal soyutlanma ve parçalanmada artışa neden olacağı kaygısını taşımaktadır. Uzun

vadede internetin insanları mutlu mu mutsuz mu kılacağı aslında onun kim tarafından, nasıl kullanılacağına bağlıdır.

İnternet'in gelişmesinin engellenmemesi için gerekli hukuksal düzenlemelerin bir an önce yapılması ve hükümetlerin bu gelişmeleri destekleyici roller üstlenmesi gerekmektedir. İnternet hayatımıza daha çok girdikçe toplumda oluşturacağı değişikliklerle kendine özgü bir net halkı doğuracaktır. İnternet'i doğru kullanmasını öğrenen bir kullanıcının bilinçli bir netdaş olması kaçınılmazdır. Netdaş okuduğu yazının doğruluğunu tartışan, araştırmalar yaparak farklı kaynakları inceleyen, internette tanıştığı insanlarla bu konuyu tartışan bir araştırmacıdır. Netdaş aynı zamanda demokratik ve paylaşımcı ruhuyla gelecekte özgürlük ve demokrasiyi getirecek bir güç olacaktır. Bu nedenle net halkının bilinçlenmesi için hepimize çeşitli görevler düşmektedir. Bu görevleri yerine getirirken unutulmaması gereken en önemli konu, internet üzerinde herhangi bir bilgiye ulaşımın tümüyle yasaklanamayacağıdır.

Bu nedenle, önemli olan netdaşlar arasında "gerçek bilgiye ulaşma" bilincini yerleştirmektir. Gerçek bilgiye ulaşmanın en güvenilir ve kestirme yolu ise bilgiyi paylaşmaktır.

Kaynakça

Kitap

Ayaz, Mahmut (2001). Chat geyikleri – kafesteki şempanzeler, İstanbul: Kora Yayın.

Kuloğlu, Ceyda (2001). İnternet kafeler ve İnternet Bağımlılığı: Ankara Örneği, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Norris, Pippa (2001). The Digital Divide.,

New York: Cambridge University Press.

Sayar, Kemal (2002). Özgürlüğün Baş Dönmesi, İstanbul:Kaknüs yayınevi.

Tarcan, Ahmet (2005). İnternet ve Toplum, Ankara: Anı Yayınları.

Wallace, Patricia M. (2001). The psychology of the Internet, Cambridge: Cambridge University Press.

Çeviri Kitap

Giddens, Anthony (2005). Sosyoloji, Çev., Hüseyin Özel, Işıl Bayar, Zeynep Mercan, şebnem Pala, Talip Kabadayı, Mine T. Kara, İren Dicle Aytaç, Muttalıp Özcan, Ankara: Ayrıaç Yayınları.

Dergide Makale

Akgül, Mustafa (1995). "Bilgi Toplumu-na Doğru İnternet", Popüler Bilim Kasım 1995.

Kraut R, Patterson M, Lundmark V, Kiesler S, Mukopadhyay T, Scherlis W. (1998).

"İnternet Paradox: A Social Tecnology That Reduces Social Involvement an

Psychological Well-Being?" American Psychologist 53.

Uğur, Aydın. Bilici, Mücahit (1998). "Dijital Alemin Genleşen Kamusal Alanı", Yeni Türkiye 21. Yüzyıl Özel Sayısı 19,1.Cilt.

E-dergi

Karaca, Mehmet (2007). "Aileyi Tehdit Eden Yeni Bir Tehlike: Sanal İlişkiler", e-Journal of New World Sciences Academy 2007, Volume: 2, Number: 3, Article Number: C0011.

Yayınlanmamış Tez

Kuloğlu, Ceyda. (2001). *Internet Cafeler ve İnternet Bağımlılığı*: Ankara. Örneği.

Aydın, Sonay (2007) “ÖSS’ye Hazırlanan Ergenlerde İnternet Kullanımının Psiko-sosyal Durum İlişkisi” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Kongre-Sempozyum

Akçamete, Bülent (2001). “Bilişim Toplumundan Ne Bekliyoruz? Bu Yönde Ne Yapıyoruz?”, Bilişim Toplumuna Giderken Psikoloji, Sosyoloji ve Hukukta Etkiler Sempozyumu 2001, Türkiye Bilişim Derneği Yayını, Ankara.

Çelik, Tolga. Karaaslan, Enis (2003). “İnternet Toplumunu Oluşum Süreci”, IX. “Türkiye’de İnternet” Konferansı 11-13 Aralık 2003. <http://inet-tr.org.tr/>

Gökçe, Birsen (2001). “Bilişim Toplumundan Ne Bekliyoruz, Bu Yönde Ne Yapıyoruz”. Bilişim Toplumuna Giderken Psikoloji, Sosyoloji ve Hukukta Etkiler Sempozyumu 2001, Türkiye Bilişim Derneği Yayını, Ankara.

Özener, O., Pak, B., ve Erdem, A (2002). “Mimari Etkinlik Alanı Olarak İnternet ve Yeni Perspektifler”. VIII. “Türkiye’de İnternet” Konferansı 19-21 Aralık 2002. <http://inet-tr.org.tr/>

Sayar, Kemal (2002). “Psikolojik Mekan Olarak SiberAlan Sayar”, Yeni Sempozyum 40.

şan, Musatafa Kemal. Hira İsmail (2005).” Bilgi Toplumu: Bir Risk Olarak Özel Alanın Kayboluğu”. IV. Ulusal Bilgi-Ekonomi ve Yönetim Kongresi 2005, Kocaeli.

Yamaç, Fatih. Dokurer, Semih. Özcan, Mehmet (2001). “Bilişim Suçları”. VII.

“Türkiye’de İnternet” Konferansı 19-21 Aralık 2002. <http://inet-tr.org.tr/>

Yolaç, Perin (2001). “Bilişim Çağının Birey ve Gruplar Temelinde Psikolojik Etkileri”. Bilişim Toplumuna Giderken Psikoloji, Sosyoloji ve Hukukta Etkiler Sempozyumu 2001, Türkiye Bilişim Derneği Yayını, Ankara.

İnternette Yazı

Acar, Ertuğrul (2002). “İnternet’te Gazetecilik”, www.dorduncukuvvetmedya.com. 24.08.2002

Bölükbaş, Kenan., Yıldız Cengiz (2004). “İnternet Kullanımında Kadın-Erkek Eşişsizliği”, http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/39/web/makale/Kenan_Bolukbas_Cengiz_Yildiz.htm#_edn8, 28.Nisan.2008

Ekici, şerafettin (2007). “Bilişim Toplumu Süreci”,

<http://hukukcu.com/modules/smartsection/print.php?itemid=119>, 30.Nisan.2008

Pacaman, Hakan (2008). “Bilgisayar ve Toplum Üzerindeki Etkileri”, <http://www.ederlerim.com/?p=438>. 25.Nisan.2008.

Çiğdem R. , “Psikolojik Mekan Olarak Siber Alem”, <http://site.mynet.com/bilgikuyusu6/sayi6/id6.htm>, 29.Nisan.2008

İnternette Yazarı Belli Olmayan Yazı

“Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi” (2003). http://www.binbilen.org/belgeler/Siber_Suclar_Sozlesmesi.pdf. 15.03. 2009

“İnternet’in Etik Kuralları” (2001). www.ntvmsnbc.com. 23 Nisan 2001.

“Psikolojik Mekan Olarak Siberalem” (2009). <http://site.mynet.com/bilgikuyusu6/sayi6/id6.htm>

su/bilgikuyusu/id3.htm. 15.04.2009.

İnternet Sayfaları

www.netbul.com

www.ntvmsnbc.com

www.turk.internet.com

www.ivhp.net

www.c4group.net

